

Rozvoj komunikačních dovedností dětí v mateřské škole prostřednictvím her na odbourání ostychu

Marie Varmužová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie Varmužová**
Osobní číslo: **H12405**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Rozvoj komunikačních dovedností dětí v mateřské škole prostřednictvím her na odbourání ostychu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše k tématu komunikační dovednosti dětí.
Vymezení teoretických východisek z oblasti komunikace, jazyka, komunikativní kompetence.
Vytvoření programu pro rozvoj komunikačních dovedností dítěte.
Evaluace programu prostřednictvím rozhovorů s dětmi a slovním hodnocením ze strany učitelky.
Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BYTEŠNÍKOVÁ, I. Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku. 1. vydání. Brno: MU, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.

KUTÁLKOVÁ, D. Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2. vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.

NOVÁK, A. Vývoj dětské řeči: fyziologie, jeho poruchy, diagnostika a léčba. Praha: A. Novák, 1999.

PRŮCHA, J. Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3603-7.

VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Hana Navrátilová

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

22. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně18.2.2015.....

.....*Janmzečka*.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů komunikace, komunikační dovednost a kompetence, jazyk a řeč. Dále je v ní rozpracován psychomotorický, kognitivní vývoj dítěte, vývoj řeči a narušená komunikační schopnost. Zabývá se také hrou, jejím vývojem a významem v předškolním věku. Praktická část dokládá návrh souboru her na rozvoj komunikačních dovedností, následně pak jeho ověření. Závěrečná evaluace nabízí pohled na soubor her ze strany učitelky, dětí a i autorky bakalářské práce.

Klíčová slova: komunikace, komunikační kompetence, dítě předškolního věku, hra

ABSTRACT

The bachelor's thesis is divided into theoretical part and practical part. The theoretical part is focused on defining the concepts of communication, communication skill and competence, language and speech. It is processed psychomotor and cognitive development of the child, speech development and communication disorder. It also discusses the play, it's development and importance of preschool age. The practical part includes a proposal and a verification of a draft set of game to develop communication skills. The final evaluation offers a view of the game set by the preprimary teacher, preschool children and even the author of the thesis.

Keywords: communication, communicative competence, preschool age children, play

Motto

„Máme-li děti vychovávat, je třeba, abychom se také stali dětmi.“

Martin Luther

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucí práce Mgr. Haně Navrátilové za odborné vedené, cenné rady a připomínky, které mi poskytla během zpracování této práce. Dále děkuji učitelce mateřské školy za vstřícnost při realizaci mého programu a své rodině za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1 KOMUNIKACE.....	12
1.2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	13
2 VÝVOJ ŘEČI DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	14
2.1 ONTOGENEZE ŘEČI	14
2.2 PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE	17
2.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ DÍTĚTE.....	18
2.4 NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST	19
3 HRA	21
3.1 DĚTSKÁ HRA	21
3.2 VÝVOJ HRY	22
3.3 TEORIE VZNIKU HRY	22
3.4 VÝZNAM HRY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	23
3.5 EDUKAČNÍ HRA	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 NÁVRH SOUBORU HER NA ROZVOJ KOMUNIKAČNÍCH DOVEDNOSTÍ	26
4.1 MLUVÍME PROSTŘEDNICTVÍM MAŇÁSKA	30
4.2 ŘÍKÁME SVÁ PŘÁNÍ.....	31
4.3 POMÁHÁME NEMLUVNÉ PRINCEZNĚ	32
4.4 HÁDÁME, CO JE V KRABICI.....	33
4.5 POZNÁVÁME PRAVDU A LEŽ	34
4.6 HÁDÁME, KDO JSME	35
4.7 POSLEPU SPOJUJEME RUCE A ROZMOTÁVÁME SE	37
4.8 PŘECHÁZÍME VE DVOJICI PŘEKÁŽKOVOU DRÁHU	38
4.9 NAVIGUJEME KAMARÁDA PŘES PŘEKÁŽKOVOU DRÁHU	39
4.10 VYMÝŠLÍME VLASTNÍ POHÁDKU	40
5 EVALUACE SOUBORU HER	42

5.1	CELKOVÉ HODNOCENÍ UČITELKY MŠ	42
5.2	ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ S DĚTMI.....	43
5.3	DOPORUČENÍ PRO PRAXI MŠ	44
	ZÁVĚR	45
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
	SEZNAM TABULEK.....	49
	SEZNAM PŘÍLOH.....	50

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Rozvoj komunikačních dovedností dětí v mateřské škole prostřednictvím her na odbourání ostychu“ jsem si zvolila z důvodu, že rozvoj komunikačních dovedností je v předškolním věku důležitý. Děti v předškolním věku se rozvíjí po všech stránkách, avšak stránka řeči je nyní mnohem aktuálnější než kdy dřív. V moderní době děti již v předškolním věku používají tablety, počítače a komunikace jim chybí, zároveň se u dětí v předškolním věku často objevuje narušená komunikační schopnost, což může vést, stejně jako využívání moderní techniky, k problémům v komunikaci, s navázáním komunikace s učitelkou i s dětmi.

Cílem celé mé práce je na základě prostudování odborné literatury sestavit soubor her podporujících odbourání ostychu v komunikaci dětí předškolního věku, rozvoj slovní zásoby a rozvoj souvislého řečového projevu u dětí předškolního věku.

Cílem praktické části je vypracovat soubor her na rozvoj komunikačních dovedností, které budou podporovat odbourání ostychu v komunikaci, rozvoj slovní zásoby a rozvoj souvislého řečového projevu dítěte předškolního věku. Dalším cílem je ověřit soubor her ve výchovně vzdělávacím procesu mateřské školy.

Teoretická část bakalářské práce je rozčleněna na tři kapitoly. V první kapitole se zabývám vymezením pojmů komunikace, komunikační kompetence, jazyk, řeč a komunikační bariéra, jelikož jsou to pojmy, které jsou nezbytné pro tuto problematiku. Ve druhé kapitole se věnuji vývoji dítěte předškolního věku po stránce řečové, psychomotorické a kognitivní, protože to, na jakém stupni vývoje dítě je, ovlivňuje jeho projevy ve výchovně vzdělávacím procesu. Třetí kapitola je zasvěcena hře, jejímu vývoji, teorii hry a jejímu významu pro předškolní vzdělávání.

V praktické části je uveden soubor deseti her na rozvoj komunikačních dovedností dětí předškolního věku, který byl realizován v mateřské škole v Jihomoravském kraji během jednoho týdne. Je zde uveden podrobný popis jednotlivých her, včetně evaluace a doporučení pro praxi mateřských škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Tato kapitola je zaměřena na vymezení základních pojmů, které se týkají tohoto tématu a to komunikace, řeč, jazyk, komunikační kompetence a komunikační bariéra.

1.1 Komunikace

V logopedickém slovníku (Dvořák, 2001, s. 85) je pojem komunikace definován jako „*přenos různých informačních obsahů pomocí různých komunikačních systémů zejména prostřednictvím jazyka; výměna informací, sdělování a dorozumívání.*“ Jistou formu komunikace využívají v podstatě všechny živé organismy.

Proces komunikace zahrnuje podle Gavory (2005, s. 11) 4 složky komunikace: **komunikátor** (jedinec nebo skupina, která vysílá nějakou zprávu), **komunikant** (jedinec, který zprávu přijímá), **komuniké** (obsah sdělení, zpráva, myšlenka) a **komunikační kanál** (způsob, jakým je zpráva předána).

V komunikaci se dá identifikovat šest fází – **ideová geneze** (vznik myšlenky), **zakódování** (vyjádření myšlenky ve slovech, symbolech, pohybech atd.), **přenos** (pohyb symbolů od komunikátora ke komunikantu), **příjem** (okamžik, kdy symboly dojdou ke komunikantu), **dekódování** (interpretace symbolů) a **akce** (využití informace) (Klenková, 2006, s. 28).

Komunikaci je možné rozdělit na verbální komunikaci a neverbální komunikaci. **Verbální komunikace** je závislá na schopnosti využití slovní zásoby jedince, probíhá tedy pomocí jazyka. Verbální komunikace může mít formu mluveného slova i formu psané řeči. V procesu mezilidské komunikace má verbální komunikace dominantní postavení oproti komunikaci neverbální. **Neverbální komunikace** doplňuje verbální komunikaci, avšak její výpovědní hodnota je leckdy vyšší než u komunikace verbální. Neverbální komunikací rozumíme *mimiku* (výrazy obličeje, pohyby očí a rtů), *gestiku* (pohyby horních končetin), *kineziku* (pohyb člověka, postoj), *proxemiku* (vzdálenost mezi komunikujícími) a *haptiku* (doteky). (Štěpaník, 2005, s. 42). Vybíral (2005, s. 81) dále uvádí, že je neverbální komunikaci možné rozdělit podrobněji a to na pohyby rukou, pohyby nohou, délku odmlčení, mimiku v dolní a v dolní části obličeje, různé druhy intonací, zvukových kadencí apod.

1.2 Vymezení základních pojmů

Řeč a jazyk jsou vlastnosti jedinečné pro člověka, které jsou nezbytné pro to, aby mohl být realizován komunikační proces a následně pak utváření vztahů mezi lidmi. Každý člověk se narodí s dispozicí naučit se mluvit. Aby ale mohlo dojít k rozvoji vlastní řeči, je nutné komunikovat s dítětem už od narození (Vyštejn, 1991, s. 7). Podle Nováka (1999) je řeč „*obecná lidská biologická vlastnost, pomocí zvukového, písemného, nebo nějakého jiného kódu předávat smysluplné informace, které jedinec dekóduje. Pravidla kódování informace a jejího dekódování jsou obecná.*“ (Novák, 1999, s. 6). S řečí úzce souvisí pojem jazyk.

Jazyk je „*konveční systém znaků, který je používáný pro účely sociální komunikace. Má svoji danou strukturu, psychologickou a sociální dimenzi. Je osvojován učením i na základě vrozených předpokladů.*“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 94)

Termín **komunikační dovednosti** není v literatuře přesně definován, autoři odborné literatury operují s pojmem komunikační kompetence, který je významově širší. Obecně se ale dá říci, že komunikační dovednosti jsou takové dovednosti, které člověku umožňují naplnění komunikační kompetence. Podle Šebesty (in Průcha, 2011, s. 111) můžeme **komunikační kompetenci** chápat jako jakýsi soubor mentálních předpokladů, díky nimž je člověk schopen komunikovat, tedy uskutečňovat komunikační akty, zúčastňovat se pak komunikačních událostí a hodnotit i účast druhých na komunikační události. Průcha (2011, s. 112) tvrdí, že komunikační kompetenci získává každé normálně se vyvíjející dítě a že vývoj komunikačních dovedností probíhá již od útlého věku a úzce souvisí s osvojováním jazyka. S komunikačními dovednostmi souvisí i pojem komunikační bariéra, která jedince v komunikaci omezuje.

Komunikační bariéra podle Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 104) je buď psychická, nebo fyzická překážka, která člověku komunikaci znesnadňuje. Fyzickou překážkou může být vada řeči, sluchu apod. Psychickou překážkou může být třeba strach mluvit na veřejnosti nebo stud. V mateřské škole je běžné setkání s dětmi s komunikační bariérou ať už fyzického nebo psychického původu.

2 VÝVOJ ŘEČI DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Tato kapitola je věnovaná vývoji dítěte předškolního věku. V kapitole bude podrobněji zpracován vývoj řeči, psychomotorický vývoj dítěte, kognitivní vývoj a také narušená komunikační schopnost.

2.1 Ontogeneze řeči

Vývoji řeči se věnuje mnoho odborníků. Všichni se však shodují na tom, že vývoj řeči probíhá ve dvou stádiích, a to ve stádiu přípravné fáze řeči a ve stádiu vlastního vývoje řeči. Vývoj řeči neprobíhá jako samostatný proces. Na vývoj řeči má vliv i rozvoj motoriky, senzorického vnímání, myšlení, ale i socializace. Důležité je si uvědomit, že každý jedinec se vyvíjí individuálně a je tak možné, že některé ze stádií může trvat déle nebo naopak krátce.

Přípravná stádia řeči

Toto období trvá od narození asi do jednoho roku dítěte. Dítě během tohoto období nepoužívá řeč, ale jen předverbální projevy jako např. křik a broukání, které mají vliv na budoucí řeč dítěte. S předverbálními projevy souvisí i neverbální projevy, ty však nemusí mít vliv na budoucí řeč. Předverbální projevy nejsou trvalé, postupně u dětí vymizí a jsou nahrazovány projevy verbálními. Neverbální komunikace však přetrvává a objevuje se po celý život nejen dítěte, ale i dospělého jedince (Klenková, 2006, s. 34 – 36).

Prvním hlasovým projevem dítěte je **křik**. Křik je forma komunikace dítěte s matkou i okolním prostředím. Matka je brzy schopná rozeznat rozdíly mezi jednotlivými křiky dítěte a dokáže pak vhodně reagovat (Bytešníková, 2007, s. 74). Stadium křiku trvá přibližně do šestého týdne života dítěte.

Klenková (2006, s. 35) uvádí, že dítě po období křiku přechází do období **broukání a pudového žvatlání**. Je to stádium, ve kterém dítě spontánně tvoří zvuky. Tímto stádiem prochází i děti neslyšící. „*Dítě houká a přitom pohybuje mluvidly jako při sání nebo polykání, proud vzduchu rozráží sevřené rty nebo sliny nahromaděné v krku. Ozývají se pak různé zvuky, některé podobné hláskám či slabikám (např. ba, pa, grr, a další).*“ (Kutálková, 2010, s. 10)

Přibližně ve věku šestého až osmého měsíce se u dítěte začíná projevovat období **napodobivého žvatlání**, kdy si dítě připodobňuje vlastní zvuky k hláskám mateřského jazyka. Tímto stádiem na rozdíl od stádia předchozího prochází pouze děti slyšící (Klenková, 2006, s. 35).

Posledním stádiem, které dítě prochází v přípravném stádiu řeči je stádium **rozumění**. Není to však rozumění v pravém slova smyslu, protože dítě sice dokáže asociovat slova, reaguje na ně motoricky, ale významu slova nerozumí (Klenková, 2006, s. 36). Příkladem může být, že dítě reaguje na pokyn: „Ukaž, jak jsi veliký“ zvednutím rukou nad hlavu, nedokáže ale slovně odpovědět.

Stádium vlastního vývoje řeči

Toto stádium začíná u dítěte přibližně ve věku jednoho roku. Sovák (in Klenková, s. 36) rozlišuje čtyři fáze vlastního vývoje řeči a to emocionálně-volní, asociačně-reprodukční, logických pojmů a intelektualizace řeči.

Ve fázi **emocionálně-volní** dítě dokáže vyjadřovat svoje pocity, přání, emoce a vůle. Během komunikace využívá jednoduchých vět. Intonace nám pomáhá rozlišit, zda se jedná o větu oznamovací, tázací nebo jestli jde o žádost (Bytešnicková, 2007, s. 77). „*V této době už jsou položeny základy mateřského jazyka. Základy melodie, mimiky, gestikulace, základy používání hlasu.*“ (Kutálková, 2010, s. 12)

V pořadí druhou fází je **asociačně-reprodukční** fáze, v níž slova dítěte plní pojmenovovací funkci. Dítě nejdříve označuje pomocí různých výrazů pouze konkrétní osoby a věci, časem tyto výrazy přenáší na věci podobného charakteru (Klenková, 2006, s. 36).

Další fází je fáze **logických pojmů**. U dítěte ji můžeme pozorovat okolo třetího roku života. V této fázi řeč přechází na druhosignální úroveň, což znamená, že za pomoci abstrakce se slova doposud úzce spojená s konkrétními jevy, stávají pojmy všeobecného charakteru (Bytešnicková, 2007, s. 77).

V období čtvrtého roku dítěte nastupuje poslední fáze **intelektualizace řeči**, jež trvá po zbytek života. V této fázi dochází k osvojování kvanta nových slov, zpřesňování jejich významu a gramatické formy (Klenková, 2006, s. 37).

Jazykové roviny vývoje řeči

Rovina morfologicko – syntaktická

Gramatickou stránku řeči lze u dítěte zkoumat až kolem prvního roku. První slova dítěte plní zároveň funkci vět. Dítě používá většinou podstatná jména v prvním pádě, slovesa v infinitivu, případně ve třetí osobě nebo rozkazovacím způsobu. Kolem dvou let dítě používá věty dvouslovné, např. *mama pápá*. Mezi druhým a třetím rokem dítě začíná používat i přídavná jména, zájmena, číslovky, předložky a začíná skloňovat. Gramatiku se dítě učí za pomoci transferu, tzn., co slyší, si zapamatuje a použije v podobné situaci (Klenková, 2007, s. 37 – 38).

Rovina lexikálně – sémantická

Tato rovina se zabývá především slovní zásobou (aktivní i pasivní). Nejdříve používá naučená slova obecně (*haf haf je všechno, co je chlupaté a má čtyři nohy*), později chápe slova jako názvy označující jen jednu určitou věc (*táta je označení jen otce dítěte*). Spadají sem i obě období otázek, okolo roku a půl se dítě ptá *„Co je to? Kdo je to? Kde je?“* Okolo třetího roku se dítě ptá *„Proč?“* Slovní zásoba se u dítěte rozvíjí v předškolním věku, rapidní nárůst můžeme zaznamenat kolem třetího roku (Klenková, 2007, s. 38 – 39).

Rovina foneticko – fonologická

Dítě ze začátku vyslovuje hlásky, které jsou na výslovnost méně náročné. Teprve později se začínají učit vyslovovat hlásky náročnější. Nejdříve dochází k fixaci samohlásek a až potom souhlásek, přičemž jako první se fixují souhlásky závěrové (*p, b, m, t, d, n, t', d', ň, k, g*), poté úžinové jednoduché (*f, v, j, h, ch, s, z, š, ž*), po nich polozávěrové a úžinové se zvláštním způsobem tvoření (*c, č, dz, dž, l, r, ř*). Správná výslovnost je ukončena okolo pátého roku dítěte, nejpozději však při vstupu do základní školy (Klenková, 2007, s. 39 – 40).

Rovina pragmatická

Pragmatická rovina představuje uplatnění komunikačních dovedností v praxi. Již dvouleté dítě dokáže pochopit to, že je komunikačním partnerem a dokáže reagovat v konkrétní situaci. V této rovině se spojuje s verbální komunikací i neverbální komunikace. I kojeneček dokáže pochopit celkovou situaci, aniž by rozuměl významu slova nebo věty. Kolem čtvrtého roku je dítě schopno komunikovat přiměřeně k dané situaci,

komunikovat s dospělými ve svém okolí a vést s nimi krátký rozhovor (Klenková, 2007, s. 40 – 41).

2.2 Psychomotorický vývoj dítěte

Prenatální období je období před narozením dítěte. V tomto období se plod rychle vyvíjí, dochází k formování hlavních orgánů, zároveň na plod mohou negativně působit různé vnitřní i vnější vlivy a je tak náchylný k různým poškozením (Allen, Marotz, 2005, s. 37 – 45).

Porodem začíná **novorozenecké období** a trvá měsíc od porodu. Novorozenec se začíná adaptovat na vnější svět, je ale závislý na rodičích (Allen, Marotz, 2005, s. 47). Novorozenec dokáže reagovat na taktilní, sluchové i vizuální podněty. Pro toto období je nezbytný zrakový analyzátor, díky němuž je novorozenec schopen rozlišit základní barvy a tvary (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 33).

Na novorozenecké období navazuje **období kojenecké**, které trvá do jednoho roku života dítěte. V tomto období dítě nejedná pouze reflexivně, začíná už koordinovat pohyby a manipulovat s věcmi okolo sebe. Zprvu zvedá hlavu vleže, pak se přetáčí. Okolo šestého měsíce se dokáže chvíli udržet v sedu, přibližně v devátém měsíci se dokáže samo posadit. Ruce hrají v tomto období velkou roli. Dítě zpočátku věci uchopuje oběma rukama, později se snaží jen jednou, úchop je v tomto období dlaňovitý. Mezi desátým a jedenáctým měsícem dítě začíná chodit s oporou, úchop už není dlaňovitý, ale klíšťkový. Přibližně v jednom roku jsou některé děti schopny chodit i bez opory (Allen, Marotz, 2005, s. 62 – 80).

Batolecí období trvá od jednoho roku do tří let života dítěte. Dítě je většinou v tomto období schopno samostatné chůze, začíná chodit do schodů (zatím jen po čtyřech) a zdokonaluje se jeho jemná motorika. Dítě začíná čmárat, snaží se jíst lžící a staví věž z kostek. Kolem třetího roku je schopno udržet rovnováhu na jedné noze a komunikuje s dospělými (Allen, Marotz, 2005, s. 81 – 97).

Od tří let do začátku povinné školní docházky trvá období **předškolního věku**. Dochází ke zpomalení růstu, ke zdokonalení jemné i hrubé motoriky. Dítě při uchopování předmětů nepoužívá dlaňovitý úchop, ale pozvolna přechází na úchop špetkový. V tomto období jsou

pro rozvoj dítěte důležité hry. V tomto období je už dítě schopno samostatného pohybu a je schopno se samo obléknout a nakrmit (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 84 – 87).

2.3 Kognitivní vývoj dítěte

Kognitivním vývojem se zabývalo mnoho odborníků a existuje tak mnoho různých teorií týkajících se kognitivního vývoje dítěte. Jedním z nejznámějších teoretiků kognitivního vývoje dítěte je Jean Piaget.

Piaget (in Vágnerová, 2005, s. 39) tvrdí, že kognitivní vývoj je podmíněn vrozenými předpoklady a vnějšími vlivy ve vzájemné interakci. Základem kognitivního vývoje je proces adaptace a organizace. Jedinec má schopnost přizpůsobit se požadavkům okolí a potom poznatky integrovat do komplexního systému.

Novorozenec

Zralý novorozenec je schopen se učit. Na základě zkušeností si uvědomuje vztah chování a následků. „*Učí se aktivně si vyhledávat příjemné a vyhýbat se nepříjemnému.*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 36)

Kojenec

V kojeneckém období dokáže dítě koordinovat vrozené reflexy a procvičené odpovědi, začíná předpokládat následky svého jednání. Po osmém měsíci začíná rozlišovat, co je prostředek a co je cíl (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 58).

Batole

Kolem dvou let začíná u dítěte etapa symbolického myšlení, dítě začíná experimentovat a své pokusy později obměňuje. Učí se chápat, že je třeba dodržovat stanovená pravidla (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 78). Dítě chápe, že stejný objekt může být v různém čase na různých místech. Jeho představy jsou zatím velmi konkrétní.

Předškolní období

Okolo čtvrtého roku se u dítěte objevuje období názorného myšlení. Dítě uvažuje v celostních pojmech, jeho myšlení ale zatím nerespektuje zákony logiky, je proto nepřesné (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 86). V tomto období dítě nerozumí pojmu trvalosti množiny předmětů ani některým dějům, realitu si interpretují za pomoci fantazie. Dítě dokáže přejímat pravidla a dodržovat je (Vágnerová, 2005, s. 119).

2.4 Narušená komunikační schopnost

„Komunikační schopnost člověka je narušena tehdy, když některá rovina jeho jazykových projevů (příp. několik rovin současně) působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru.“ (Lechta, 1990, s. 19)

Diagnostika narušené komunikační schopnosti není snadná, u dětí se během vývoje řeči objevují fyziologické odchylky, které se průběžně vyrovnávají a nejsou proto patologické (Klenková, 2006, s. 57).

Etiologie narušené komunikační schopnosti se liší, příčiny se totiž mohou různě kombinovat. Nejčastějšími příčinami vzniku narušené komunikační schopnosti jsou *dědičnost, pohlaví, komplikace během těhotenství a při porodu, negativní vlivy prostředí, patologie receptorů, poškození nervových drah a centrální nervové soustavy nebo poruchy metabolismu*. Narušení komunikační schopnosti může být parciální nebo totální, může být poškozena expresivní nebo receptivní složka řeči, může jít o dominantní nebo symptomatické postižení a může se projevovat jako vrozená vada řeči nebo získaná porucha (Lechta, 1990, s. 21).

Lechta (1990, s. 21) dělí narušenou komunikační schopnost na:

- **Vývojová nemluvnost** (*dysfázie*) – je situace, kdy se jedinec projevuje sníženou schopností až neschopností verbálně komunikovat.
- **Získaná orgánová nemluvnost** (*afázie*) – je porucha získaná na základě poškození mozku.
- **Získaná psychogenní nemluvnost** (*mutismus*) – jde o ztrátu nebo nepřítomnost řečových projevů na základě organického poškození centrální nervové soustavy.
- **Narušení zvuku řeči** – *rhinolalie* (huhňavost) je patologicky zvýšená nebo snížená nosovost. *Palatolalie* vzniká při rozštěpech patra a rtu.
- **Narušení plynulosti řeči** – *balbuties* (kóktavost) je syndrom celkového narušení koordinace orgánů podílejících se na mluvení. *Tumultus sermonis* (breptavost) je porucha, pro niž je typické překotné tempo řeči, kdy se řeč stává nesrozumitelnou.
- **Narušení článkování řeči** – *dyslalie* (patlavost) je porucha artikulace, je narušena výslovnost jedné hlásky či skupiny hlásek. *Dysartrie* vzniká na základě organického poškození centrální nervové soustavy.

- **Narušení grafické stránky řeči** – jde o poruchy jako dyslexie, dysgrafie, dysortografie atd., které spadají do specifických poruch učení.
- **Symptomatické poruchy řeči** – jsou to poruchy, které doprovázejí dominantní poruchu nebo onemocnění.
- **Poruchy hlasu** – jde o patologickou změnu struktury hlasu.
- **Kombinované vady a poruchy řeči** – jde o situace, kdy se u jedince objevuje více vad současně.

3 HRA

V této kapitole je rozpracován podrobněji pojem hra. Bude popsán vznik a vývoj hry, teorie vzniku a vývoje hry od Piageta a význam hry pro děti předškolního věku. Dále bude zpracován pojem edukační hra.

3.1 Dětská hra

„Hra jako jedna z hlavních činností dítěte je účinným, nesčítelnými generacemi ověřeným pomocníkem při jeho výchově a vzdělání. Výchovný význam hry pramení z funkce, kterou má pro utváření člověka činnost. Lidská bytost se totiž formuje působením toho, co je jí vrozeno, vlivem prostředí a výchovy a svou vlastní činností. Právě činnost, aktivita, je oním činitelem, který člověka utváří nejmocněji. Při hře se dítě nejen formuje, ale i projevuje. Proto je hra příležitostí, kdy je můžeme hlouběji poznat a na tomto základě lépe vychovávat.“ (Mišurcová, 1980, s. 7)

Každé dítě na světě si hraje. Některé činnosti, které můžeme u dětí pozorovat, se nám mnohdy jako hra nejeví, přesto je hrou nazvat můžeme. Příkladem takové hry, která se jako hra nejeví, může být třeba pomáhání rodičům v domácnosti, dospělý tuto činnost jako hru nevnímá, dítě si ale během této činnosti hraje a zároveň si tak osvojuje svoji budoucí sociální roli.

Podle Kikušové (Kikušová, Králiková, 2004, s. 14) je hra je činností, při níž se projevuje psychická i fyzická aktivita dítěte. Zároveň uvádí, že hra je jednou ze základních lidských činností a prolíná se životem člověka od narození až do smrti.

Podhájecká (2006, s. 7 – 8) vidí hru jako nejpřirozenější činnost dítěte, během níž dítě vstřebává do vlastního vědomí množství poznatků, podnětů a zkušeností. Hra je současně prostředkem, jak dítě může vyjádřit vlastní vnitřní pocity, postoje, vlastní kompetence a dát je najevo okolí. Zároveň je hra neodmyslitelným komunikačním prostředkem.

Na základě uvedených definic je možné hru pro potřeby této práce charakterizovat jako výchovně-vzdělávací činnost, při které se dítě učí a rozvíjí své schopnosti a dovednosti v různých oblastech, v našem případě jde o oblast rozvoje komunikačních dovedností.

3.2 Vývoj hry

Hra se v průběhu vývoje lidstva objevuje ve všech vývojových etapách. První známky začlenění hry do výchovy se objevily už v myšlenkách Jana Amose Komenského. V 17. století se začaly zakládat první výchovně vzdělávací instituce a pedagogové považovali hru za velmi důležitou. Německý pedagog Friedrich Fröbel se během svého působení věnoval zkvalitnění dětské hry pomocí didaktických pomůcek. Z českých pedagogů se hře věnoval Jan Svoboda. Hra je však složitý a těžce definovatelný jev, proto se na ni musíme dívat z různých úhlů pohledu a chápat ji komplexněji (Košátková, 2005, s. 11).

3.3 Teorie vzniku hry

Autorů teorií her je více, asi nejznámějším autorem teorie hry je Jean Piaget. Dětskou hru spojil s vývojovými stádii dítěte a poukazuje na spojitost hry s rozvojem myšlení a inteligence dítěte.

- **Senzomotorické stádium** – trvá od narození do dvou let. Dítě se vyvíjí hlavně v oblasti smyslového vnímání a motoriky. Hraje si s hračkami zvukově výraznými, barevně odlišnými či nápadnými svojí strukturou. V tomto stádiu je hra jako cvičení (Piaget, 2007, s. 12).
- **Předoperační stádium** – trvá od dvou do zhruba sedmi let. Je to stádium symbolické hry a hra je v tomto období na vrcholu. Dítě napodobuje různé osoby či situace, nastupuje symbolická či fiktivní hra (dítě předstírá určitý klam), po druhém roce života dítě začíná kreslit. Během kreslení si dítě hraje a může vyjadřovat své pocity, představy, přání a projevit tak svou fantazii. U dítěte se výrazně vyvíjí řeč, která pomáhá slovně vyjádřit i události, které právě neprobíhají (Piaget, 2007, s. 65).
- **Stádium konkrétních operací** – trvá od sedmi do jedenácti let. Dítě už je schopno přemýšlet logicky o konkrétních událostech, chápe stálost počtu, množství a hmotnosti a dokáže pochopit určená pravidla a řídit se jimi. Jde o stádium hry s pravidly (Piaget, 2007, s. 89).
- **Stádium formálních operací** – trvá od dvanácti let výše. Dítě dokáže logicky přemýšlet o abstraktních pojmech. Je to stádium konstruktivní hry, přičemž

konstruktivní hrou se myslí hry, při nichž dítě vytváří z daného materiálu nový výtvar (Piaget, 2007, s. 112).

3.4 Význam hry v předškolním věku

Hra je pro děti důležitá, vychází z vnitřní potřeby a ovlivňuje vývoj v oblasti kognitivní, sociální i motorické. Dítě si nehraje, aby se něco naučilo, hraje si, protože ho to baví a chce něco nového prozkoumat. To má za následek vývoj dítěte v mnoha oblastech. Hra v předškolním věku se dá rozdělit na hru spontánní, řízenou a didaktickou (Košátková, 2005, s. 19).

Často se diskutuje, zda jsou lepší pro dítě volné hry nebo hry řízené či didaktické. Volná i řízená hra má svoji hodnotu. Volná hra dává průchod přírodním impulsům, instinktu, zatímco řízená nebo didaktická hra tyto přírodní sklony spíše omezuje. Řízená či didaktická hra probíhá tehdy, když jsou dítěti předkládány situace, prostor, materiály, někdy i jiné děti, explicitní nebo implicitní instrukce a doporučení jsou poskytována tak, aby dítě dosáhlo nějakého cíle. Volná nebo nestrukturovaná hra probíhá tehdy, když dítě si určuje samo podobu hry, materiály, které při hře využije a i další účastníky hry. Volná i řízená či didaktická hra, pokud je správně uspořádaná a probíhá za dohledu (učitelky, rodiče atd.), může značně přispívat k rozvoji dítěte (Bijou, 1976, s. 33 – 34).

3.5 Edukační hra

„Edukačná hra je ciel'avedomá, organizovaná, vedená a spätne vyhodnocovaná edukačná aktivita pedagóga, ktorý ju realizuje s jednotlivcom, skupinou alebo kolektívom detí, pričom ich ku hre aktivizuje a motivuje, v hre usmerňuje, splnenie edukačných úloh vyhodnocuje a deti oceňuje.“ (Podhájecká, 2006, s. 14)

Skoro každá hra může být edukační. Aby byla hra edukační, musí mít učitelka dopředu určený edukační cíl, hra musí mít přesnou strukturu a to: edukační úloha, edukační materiál, edukační pravidlo, edukační hodnocení a edukační kompetence. Edukační hra se zaměřuje na rozvoj všech rozvojových oblastí dítěte. Edukační hru můžeme v edukačním procese využívat při osvojování, rozvíjení a prohlubování poznatků a zručností. Edukační hra má být dynamická a má mít tendence rozvíjet např. slovní

zásobu, souvislé vyjadřování, gramatickou správnost vyjadřování, kognitivní i nekognitivní funkce osobnosti dítěte, komunikační schopnost, sociální používání řeči, schopnost vnímat druhé kooperativní vztahy atd. (Podhájecká, 2006, s. 15 – 19). Rozvojové oblasti jsou uvedeny v RVP PV, já se zaměřuji na oblast komunikačních dovedností, jelikož hry na rozvoj komunikačních dovedností jsou edukační hry, které splňují komunikační cíle.

Komunikační cíle z RVP PV:

- Správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči.
- Pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno.
- Vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně formulovaných větách.
- Vést rozhovor.
- Učit se nová slova a aktivně je používat.
- Naučit se z paměti krátké texty.
- Formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat.
- Sledovat a vyprávět příběh, pohádku.
- Popsat situaci (skutečnou, podle obrázku) (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 19).

Komunikační cíle využité při výběru a tvorbě her v aplikační části práce jsou v souladu s cíli z RVP PV.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NÁVRH SOUBORU HER NA ROZVOJ KOMUNIKAČNÍCH DOVEDNOSTÍ

Ve své aplikační části jsem se zaměřila na sestavení souboru deseti her vhodných pro rozvoj komunikačních dovedností, konkrétně na odbourání ostychu v komunikaci, rozvoj slovní zásoby a rozvoj souvislého řečového projevu. Při výběru jsem zohledňovala věk dětí, didaktický záměr a časovou náročnost ve výchovně-vzdělávacím procesu. Soubor her byl aplikován v mateřské škole v Jihomoravském kraji ve třídě 22 dětí, přičemž problémy v oblasti komunikace měla přibližně třetina dětí (7 dětí má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost a navštěvuje logopeda). Aplikace těchto her je určena pro děti od tří do šesti let, doporučená doba realizace je týden – s předpokladem, že chceme využít všech deset her v intenzivní formě. Každý den je vhodné realizovat dvě hry. Ideální je postupovat dle seznamu, hry jsou sestaveny od nejjednodušší po nejtěžší.

Věk dětí: 5 – 6 let

Počet dětí: 20 – 28

Zdůvodnění potřeby: Jelikož se rozvíjí moderní technika a doba je uspěchaná, děti v předškolním věku používají tablety, počítače a verbální komunikace jim chybí, a to i ze strany rodičů. Zároveň se u dětí v předškolním věku často objevuje narušená komunikační schopnost, což může vést, stejně jako využívání moderní techniky, k problémům v komunikaci, s navázáním komunikace s učitelkou, s dětmi. Proto je nezbytné dbát v předškolním vzdělávání na rozvoj jejich komunikačních dovedností.

Cíle programu: Rozvíjet slovní zásobu, souvislý řečový projev, sebevědomí a slovní vyjádření empatie a aktivní naslouchání u dětí předškolního věku.

Cílové kompetence: Dítě dokáže vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně formulovaných větách. Dítě dokáže vést rozhovor. Dítě se dokáže učit nová slova a aktivně je používat. Dítě je schopno se naučit z paměti krátké texty. Dítě je schopno formulovat otázky a odpovídat na otázky. Dítě je schopno sledovat a vyprávět příběh, pohádku.

Časové parametry: Program je koncipován na jeden týden, konkrétně pět pracovních dnů. Takto je možné jej využít v případě, že chceme velmi intenzivně pracovat na rozvoji

komunikačních dovedností. Jinak je možné jej rozvolnit do deseti pracovních dní s tím, že každý den budeme realizovat jednu aktivitu.

Způsob ověření: Naplnění stanovených cílů bude ověřeno v MŠ v Jihomoravském kraji a to osobní prací s dětmi během zmíněných pěti dnů.

Charakteristika MŠ

Mateřská škola se nachází ve vesnici v Jihomoravském kraji v okrese Hodonín, je to poměrně klidná lokalita. V blízkosti mateřské školy se nachází park s průlezkami, skluzavkou, kolotočem a houpačkami. K mateřské škole náleží zahrada s hřištěm.

Kapacita mateřské školy je 56 dětí. V MŠ jsou tři třídy, třída Berušek pro děti ve věku 3 – 4 roky, třída Sluníček pro děti ve věku 4 – 5 let a třída Motýlků pro děti ve věku 5 – 7 let. Každá třída má vlastní hernu, ložnici a sociální zařízení. Mateřská škola má vlastní kuchyni. Školní vzdělávací program vychází z RVP PV a je zaměřen na ekologickou výchovu. V mateřské škole je možnost navštěvovat různé kroužky: angličtina, hra na zobcovou flétnu, kroužek pro předškoláky.

Mateřská škola spolupracuje s místní základní školou, obecním úřadem a plně se účastní na tradičních akcích probíhajících ve vesnici (sběr papíru, sběr kaštanů atd.).

Tabulka 1 Plán realizace

Den	Aktivity	Pomůcky	Metody	Organizační formy	Cíle
1. den	Mluvíme prostřednictvím maňáska.	Maňásek	Vypravování Práce s obrazem	Hra	Rozvíjet schopnost vyjádřit své pocity a myšlenky. Rozvíjet schopnost navázat kontakt s učitelkou.
	Říkáme svá přání.	Dřevěné sluchátko	Vysvětlování Rozhovor Hra	Komunitní kruh	Rozvíjet schopnost vyjádřit své přání. Rozvíjet schopnost aktivního naslouchání.
2. den	Pomáháme nemluvné princezně.	Pohádka o Princezně, která nemluvila	Vysvětlování Vypravování	Hra	Rozvíjet schopnost soustředit se na vyprávěný text. Naučit děti zopakovat krátký verš. Rozvíjet schopnost vcítění se do stavu druhého.
	Hádáme, co je v krabici.	Papírová krabice, hračka	Brainstorming Hra Rozhovor	Komunitní kruh	Rozvíjet sluchové vnímání. Rozvíjet schopnost vyjádřit svou myšlenku.
3. den	Poznáváme pravdu a lež.	míček	Hra Vysvětlování Popis	Komunitní kruh	Rozvíjet schopnost rozpoznat pravdu a lež.

	Hádáme, kdo jsme.	obrázky	Dialog vysvětlování	Hra	Rozvíjet schopnost požádat o pomoc. Rozvíjet schopnost kladení otázek.
4. den	Spojujeme poslepu ruce a rozmotáváme se.	žádné	Dialog Vysvětlování	Hra	Rozvíjet schopnost vymyslet a navrhnout řešení problému. Vyzvat děti ke spolupráci.
	Přecházíme ve dvojici překážkovou dráhu.	Lavička, kostky, míček, žíněnka	Hra Diskuze Vysvětlování	Párové vyučování	Rozvíjet schopnost vymyslet a navrhnout řešení problému. Vyzvat děti ke spolupráci.
5. den	Navigujeme kamaráda přes překážkovou dráhu.	Lavička, kostky, žíněnka, šátek	Hra Dialog Vysvětlování	Párové vyučování	Rozvíjet schopnost spolupráce. Rozvíjet schopnost vcítit se do stavu druhého. Osvojit si stav zodpovědnosti za druhého.
	Vymýšlíme vlastní pohádku.	Obrázky pohádkových postav	Hra Vypravování Diskuze	Skupinové vyučování	Rozvíjet schopnost reprodukovat příběh. Rozvíjet schopnost souvisle a smysluplně se vyjadřovat.

4.1 Mluvíme prostřednictvím maňáska

<u>Věk dětí:</u>	3+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Umět navázat komunikaci s ostatními. Umět vyjádřit své myšlenky.
<u>Časová náročnost:</u>	dle potřeby dítěte
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna, zahrada
<u>Pomůcky:</u>	maňásek, plyšová hračka

Popis hry: Je to hra zaměřená na podporu komunikace ostýchavých dětí, není však vhodné ji využívat dlouhodobě, aby se dítě neomezilo na komunikaci pouze přes maňáska. Hra spočívá v tom, že každé dítě má na ruce maňáska nebo svoji oblíbenou plyšovou hračku a prostřednictvím nich sděluje své pocity. Ideální je ji využít hned na začátku roku. Pokud má dítě doma maňáska, mělo by si vzít svého z domu, pokud ne, může mu být půjčen maňásek z mateřské školy. Učitelka by děti měla motivovat tím, jestli vědí, proč si měly přinést maňásky a připravit je na to, že dneska se můžou vcítit do svého maňáska, a prožívat s ním dobrodružství dne ve školce. Sama učitelka by měla mít maňáska a prostřednictvím něho komunikovat s dětmi. Jakmile se bude dítě cítit připravené komunikovat i bez maňáska, odloží jej.

Vlastní reflexe:

Aktivitu jsem zvolila jako první, protože jsem předpokládala, že se bude dětem mluvit lépe, když se nebudou vyjadřovat sami za sebe. Můj předpoklad se naplnil. Většina dětí mluvila bez problémů, několik dětí se ale při této celodenní hře trochu ostýchalo a komunikovalo spoře. Jedna holčička, která, dle slov učitelky, komunikuje velmi spoře, se do hry sice zapojila, ale vyjadřovat se nechtěla. Některé děti tato aktivita přestala po chvíli bavit. Dle mého názoru je to způsobeno tím, že tato aktivita je vhodnější pro děti menší, které do MŠ nedávno nastoupily a může jim tak usnadnit proces začlenění se do kolektivu.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Nápad se mi líbí a v praxi je využíván jako přechod od komunikace dítěte skrze maňáska na komunikaci samo za sebe. Děti velmi dobře reagují např. na jednoho maňáska, který je provází celým školním rokem. Později už není cílem jen navázat komunikaci, tudíž se dá maňásek využít jako průvodce MŠ, může zadávat problémové úkoly na přemýšlení, mohou jej doplňovat, opravovat, napovídat mu, jak se zachovat, mohou podle něj cvičit atd.

4.2 Říkáme svá přání

<u>Věk dětí:</u>	3+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Umět vyjádřit své přání před ostatními. Zvládnout aktivně naslouchat.
<u>Časová náročnost:</u>	10 - 15 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	papírové nebo plastové sluchátko
<u>Popis hry:</u>	Děti můžeme motivovat buď pohádkou Mach a Šebestová, kteří mají kouzelné sluchátko a prostřednictvím něho si mohou cokoli přát. A říct, že takové kouzelné sluchátko jsme našli a teď mohou děti do sluchátka říct svoje největší přání a že se jim třeba to přání vyplní a říct, že když se náhodou nesplní hned, nemají být smutné, protože všichni máme nějaké přání a někdy může i nějakou dobu trvat, než se vyplní. Je možnost i využít třeba zvoneček v období Vánoc a motivovat děti, že spadl ten zvoneček andělíčkoví, a že když se na něho zacinká a pošeptá se přání (dárek, který by dítě chtělo na Vánoce), tak Ježíšek uslyší přání a že se možná i splní. Prostřednictvím motivace splněného přání je pravděpodobné, že se vyjádří i dítě, které komunikuje spoře.

Vlastní reflexe:

Cíle se mi podařilo naplnit. U některých dětí bylo vidět, že motivace blížících se Vánoc a přání si různých dárců, jim trochu komunikaci usnadnila. Zaznamenala jsem posun u holčičky, která skoro nikdy nemluví. Během této hry se projevila, řekla své přání, velmi tiše, ale je to jasný krok vpřed. Menším problémem při této aktivitě byla soustředěnost

a netrpělivost dětí. Každý se chtěl vyjádřit hned a ne čekat, až jim přijde do rukou míček. Na chvíli se děti překřikovaly, ale pak jsme si ještě jednou zopakovali pravidlo, že mluví jen ten, kdo má v ruce míček a situace se zlepšila.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Dobrý nápad, jen pozor na to, že takové přání může být pro některé děti dost osobní a před ostatními se budou stydět mluvit. Ale z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že hra funguje, hráli jsme podobnou hru s kouzelným prstýnkem.

4.3 Pomáháme nemluvné princezně

<u>Věk dětí:</u>	4+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Dokázat se soustředit na vyprávěný text. Naučit se zopakovat krátký verš. Uvědomit si, že není důvod se bát komunikace.
<u>Časová náročnost:</u>	10 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	třída, tělocvična
<u>Pomůcky:</u>	žádné
<u>Motivace:</u>	Pohádka O princezně, která nemluvila
<u>Popis hry:</u>	Děti se posadí do kruhu. Jedno dítě půjde doprostřed a bude představovat kocourka Mourka. Dítě, které je uprostřed, chodí po čtyřech a vybere si jedno z dětí sedících v kruhu, začne mňoukat, tulit se (jako to dělá kočka) a řekne: „ <i>Mňau, já jsem Mourek, koťátko, pohlad' si mě drobátko.</i> “ Dítě, ke kterému se „tulí“ má za úkol dítě (Mourka) nepohladit a odpovědět: „ <i>Že jsi kotě, dobře vím, já tě ale nepohladím.</i> “ Pokud se dítě během této věty zasměje, vymění se s dítětem, které představuje Mourka a hra se opakuje. Důležité je dětem říct, aby si vybrali někoho jiného, než s kým se vyměnily. V případě menších dětí je pravděpodobnější, že se během dialogu rozesmějí, hra má tak větší spád a vymění se více hráčů.

Vlastní reflexe:

Děti se dokázaly soustředit na čtený text. Pohádku byly schopny společně zrekapitulovat. V průběhu jsem trochu pozměnila pravidla, děti si sice zapamatovaly krátký verš, problém

byl, že moc nenastaly situace, že by se dítě po tom verši zasmálo a došlo tak k výměně dětí. Zvolila jsem tedy, že děti musí říct verš a potom mohou dělat různé grimasy, aby kamaráda rozesmály, tehdy začala hra fungovat, jak jsem potřebovala. Děti se rozesmávaly a smích dokonale odboural veškeré nejistoty, naštěstí se situace nezvrhla a hru jsme dohráli. Tato hra na rozdíl od první bavila všechny děti a všechny děti se aktivně zapojily. Jelikož je tato hra zaměřena spíše na odbourání ostychu, není možné po její realizaci konstatovat posun v rozvoji komunikačních dovedností.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Ten příběh pro motivaci je krásný. Připomíná mi příběhy z knížky „*Příběhy pomáhají*“ s problémy od Badegrubera. Hra k příběhu se mi tolik nelíbí, asi bych volila trochu jinou, ale špatná není. To je jen můj osobní pocit. Při hře bych si dávala pozor na to, aby se děti nezačaly „řehtat“, protože by to mohlo vyústit v nezvladatelnou situaci a hra by brzy skončila.

4.4 Hádáme, co je v krabici

<u>Věk dětí:</u>	4+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Rozvíjet svoji slovní zásobu. Rozvíjet svůj souvislý řečový projev. Rozvíjet své sluchové vnímání.
<u>Časová náročnost:</u>	10 - 15 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	kartonová krabice, hračka, jakákoliv věc
<u>Popis hry:</u>	Děti sedí v kruhu a učitelka s nimi. Má v ruce připravenou zavřenou kartonovou krabici, do které přede hrou něco ukryla, např. plastovou figurku dinosaura. Dřív, než dítě podá krabici dítěti sedícímu po pravé straně, instruuje všechny děti, že je to ztracený dárek, který asi vypadl Ježíškovi při jeho shánění a že nejspíš je uvnitř nějaká hračka. Upozorní je, že mohou krabici zahrkat, ale nesmí ji otevřít a mají přemýšlet, co může být uvnitř. Až se krabice opět dostane k učitelce, děti jedno po druhém řeknou svoje typy na to, co je uvnitř, jak to vypadá, učitelka může pokládat doplňující otázky, aby dítě rozvinulo fantazii a neodpovídalo stroze.

Vlastní reflexe:

Cíle, které jsem si určila, se podařilo naplnit. Děti seděly v kruhu, každé vyjádřilo svůj názor na to, co může v krabici být. Padaly nejrůznější návrhy jako dinosaurus, kulička, balónek, bonbóny, auto apod. Snažila jsem se otázkou: „A jak asi (věc, kterou dítě řeklo, že tam je) vypadá?“ u dětí podpořit více jejich řečový projev. Některé děti popisovaly, jak podle nich daná věc v krabici vypadá, některé naopak ne a odpovídaly „*Já nevím.*“ Vyjádřilo se (aspoň, co se týče toho, co za věc je v krabici) každé dítě, dokonce i málomluvná holčička a další 2 děti, které se obvykle stydí mluvit nahlas před ostatními. Opět zde ale nastal problém, že děti byly netrpělivé a nechtěly čekat, až k nim krabice doputuje. Situaci jsme ale společně zvládli.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Pěkný nápad s mnohostranným využitím. Používám často kouzelnou krabičku nebo kufík s překvapením, mám vyzkoušené, že děti mají moc rády takové hry a vydrží i udržet déle pozornost. Tahle aktivita je vhodná i jako motivace k následujícím činnostem.

4.5 Poznáváme pravdu a lež

<u>Věk dětí:</u>	5+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Rozvíjet svoji slovní zásobu a paměť. Uvědomit si rozdíl mezi pravdou a lží. Umět rozpoznat pravdu a lež.
<u>Časová náročnost:</u>	10 - 15 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	míč
<u>Popis hry:</u>	Před hrou je dobré si s dětmi zopakovat pohádky, jaké postavy tam vystupovaly, jestli byly dobré nebo zlé apod. Pak se děti rozestaví v prostoru či do kruhu. Jedno dítě jde doprostřed kruhu nebo na předem určenou značku a v ruce má míč. Míč má hodit libovolnému dítěti, ale před tím, než ho hodí, řekne nějakou lež z pohádky, např. Karkulka měla modrou kapuci. Ten, komu ho hodí a chytí ho, odpoví: To není pravda, Karkulka měla červenou kapuci. Pak se spolu tyto dvě děti vymění a dítě,

keré předtím odhalilo lež, nyní stojí uprostřed kruhu a vymyslí jinou lež z pohádky a hází míč dalšímu dítěti.

Vlastní reflexe:

Při této hře se podařilo cíle naplnit napůl. Sice děti dokázaly správně identifikovat pravdivé a nepravdivé tvrzení, ale některým dělalo problém vymyslet vlastní nepravdivé tvrzení. Dvě třetiny dětí dokázalo bez problémů nepravdivé tvrzení vymyslet a říct, třetina dětí dlouho přemýšlela nad takovým tvrzením. Snažila jsem se jim proto pomoci a nějak jim napovědět, většinou se na druhý pokus „chytily“ a byly schopné tvrzení formulovat. Důvodem obtížnějšího naplnění cílů bylo podle mě to, že děti ze začátku se děti chytily příkladu a formulovaly věty pouze z Červené Karkulky, říkaly ty nejznámější věci, jako např. Babička snědla vlka apod. a neuvažovaly nad tím, že tvrzení se může týkat libovolné pohádky. Problém nastal po vyčerpání možností této pohádky. Přešli jsme proto na další známou pohádku Tři prasátka.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Také velmi dobrý výběr. Ale po svých zkušenostech s dětmi bych asi zjednodušila pravidla tak, že bych se zaměřila hlavně na komunikační cíle a pohybové aktivity kolem toho maximálně zjednodušila – např. místo házení a chytání míče, které ještě některým dětem v tomto věku dělá problém, zvolit třeba kutálení vsedě. Pohybová nebo jiná doprovodná aktivita je dobrým tahem, ale snažila bych se ji volit tak, aby byla co nejjednodušší a neubírala dětem energii či motivaci k mluvení.

4.6 Hádáme, kdo jsme

<u>Věk dětí:</u>	5+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný
<u>Cíl:</u>	Rozvíjet svoji slovní zásobu. Uvědomit si důležitost spolupráce. Upevnit si schopnost klást otázky a odpovídat na ně.
<u>Časová náročnost:</u>	15- 20 minut
Požadavky <u>na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	obrázky

Popis hry: Připravíme obrázky tak, abychom měli každý obrázek dvakrát, aby všechny děti měly svoji dvojici. Každé dítě má pak na čele nebo na zádech přilepený obrázek. Stejný s některým kamarádem, např. citron. Chodí mezi dětmi, zastavují se s kamarády a požádají kamaráda o popis obrázku – je to žluté a je to kyselé – nesmí se říct název. Postupně zjišťují, co mají na zádech za obrázky a snaží se najít kamaráda se stejným obrázkem. Pro menší děti je možné místo obrázků na zádech pošeptat, co jsou a pak se budou navzájem hledat.

Vlastní reflexe:

Myslím, že cíle se mi podařilo naplnit. Každé dítě mělo na zádech připevněný obrázek, vždy 2 děti měly obrázek stejný např. (jablko, hrušku, meloun, banán, citron atd.). Jejich úkolem bylo na základě popisu uhodnout, co jsou za ovoce a najít kamaráda do dvojice. Při hře spolu děti komunikovaly, nastal ale menší chaos. Děti občas ovoce popsaly málo, třeba jen barvu a tak se párkrát stalo, že se našly nesprávné dvojice jako banán a citron. Hra děti bavila, ale jakmile nemohly přijít na to, co jsou, začali někteří šibalové prosit kamarády, aby jim prozradili, co jsou. Musím říct, že je znát posun u všech dětí. Na začátku hry měla zhruba polovina dětí problém vymyslet víc než jednu otázku. Když ale přišli na princip hry v průběhu hraní a některé otázky „odkoukaly“ od kamarádů, byly schopny se ptát na více vlastností (sladkost, kyselost, barvu, tvar).

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Pěkný nápad, využitelný v mateřské škole. Ale při hře pozor na to, že může nastat chaos a děti by mohly začít šidit. Určitě by bylo dobré téma obrázků nějak vymezit (ovoce, oblečení, pohádkové postavy, zvířátka) a před hrou je mít probrané, aby se děti orientovaly.

Při volbě obrázků je třeba dát si pozor, aby měly by být tak rozdílné, aby se nedaly zaměnit (lízátko a bonbón - oba jsou sladké). Až se hru děti naučí, postupně bych přešla k větší obtížnosti: Ke každému obrázku říkat ne 1, ale 2 znaky.

4.7 Poslepu spojujeme ruce a rozmotáváme se

<u>Věk dětí:</u>	5+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný, skupinky po 5 – 6 dětech
<u>Cíl:</u>	Dokázat komunikovat ve skupině. Vyzkoušet si práci ve skupině. Naučit se nebát se komunikovat s ostatními.
<u>Časová náročnost:</u>	15- 20 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	žádné
<u>Popis hry:</u>	Děti zavřou oči, stojí v kruhu. Natáhnou obě ruce do středu a chytanou nejbližší ruku (učitelka koriguje). Potom otevřou oči a mají za úkol se rozmotat, aniž by se musely rozpojit, to znamená přelézat, podlézat, otáčet apod. Důležitá je spolupráce a i komunikace, která bývá u téhle hry velmi spontánní. Během hry vznikají i humorné situace, které trochu odbourávají strach nebo stud z komunikace.

Vlastní reflexe:

Děti jsem rozdělila do skupinek po 5 až 6 dětech. Dle postupu děti zavřely oči, spojily ruce a otevřely oči. Pak nastal samotný úkol – vymyslet jak kdo přeleze, podleze, otočí se, aby se rozpletly a vytvořily kruh. Tato hra byla náročnější, děti musely přemýšlet nad řešením a navíc spolu komunikovat. Během hry nastaly v některých skupinkách pomalu až konfliktní situace, kdy se spolu děti nemohly domluvit na postupu, takže jsem je musela trochu usměrnit. Skupinky byly celkem 4 a ze 4 skupinek se nepodařilo se rozmotat pouze jedné. Problém nebyl v komunikaci, nýbrž v samotném zamotání, děti se tak „dobře“ chytily, že nebylo možné se rozmotat. Při hře vyjádřilo svůj návrh na řešení téměř každé dítě, některé děti se nevyjádřily k tomu, jak se rozmotat, ale naopak se snažily případně usměrňovat kamarády, pokud byli příliš sebestřední.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

OK, hru je nutné opravdu realizovat jen v počtu maximálně 6 dětí ve skupince, ve větším počtu by nebylo možné sledovat komunikaci mezi dětmi, navíc ve větší skupině se „ztratí“ sem tam nějaký ten švindl. Ale jinak proč ne.

4.8 Přecházíme ve dvojici překážkovou dráhu

<u>Věk dětí:</u>	5+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný, utvořit dvojice
<u>Cíl:</u>	Vyzkoušet si komunikaci ve dvojici. Uvědomit si důležitost spolupráce.
<u>Časová náročnost:</u>	15- 20 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	lavička, míček, kostky, žíněnka
<u>Popis hry:</u>	Děti utvoří dvojice a učitelka jim dává pokyny, jako např. přilepte se k sobě čely nebo přilepily se vám k sobě nohy apod. a musíte spolu pracovat a komunikovat tak, abyste přešli společně přichystanou opičí dráhu. Na učitelce pak závisí, jak děti motivuje. Tato hra se dá využít téměř ve všech tematických celcích.

Vlastní reflexe:

Tato hra byla na komunikaci méně náročná. Stanovené cíle se ale podařit naplnilo. Děti byly rozděleny do dvojic a spojeny nohama, takže „měly 3 nohy“. Děti byly rozděleny většinou tak, aby si byla dvojice rovna. Při hře spolu děti ve dvojici komunikovaly jen jednoduchými pokyny jako: „*Až řeknu ted', tak si dřepneme, jo?*“ Občas se stalo, že někdo ve dvojici byl dominantnější a více pokynů vyslovil on. Dá se ale říci, že snaha se projevila i u méně komunikativních dětí a alespoň 1 pokyn vyslovily.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Hry podobného charakteru znám a využívám, myslím si ale, že u této hry budou děti komunikovat minimálně. Ale záleží dost na konkrétní situaci a na pokynu učitelky i na samotné překážkové dráze. Pokud bude složitější, může to fungovat, protože jednotlivé dvojice budou muset vymyslet nějaké řešení, jak společně přes dráhu přejít. Bude-li například součástí nějaký přeskok přes překážku, děti se musí domluvit, aby skočily současně a nespadly tak.

4.9 Navigujeme kamaráda přes překážkovou dráhu

<u>Věk dětí:</u>	5+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný, utvořit dvojice
<u>Cíl:</u>	Naučit se komunikovat ve dvojici. Vyzkoušet si pocit zodpovědnosti za druhého. Naučit se vyjadřovat jednoduché pokyny.
<u>Časová náročnost:</u>	15- 20 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	lavička, míček, kostky, žíněnka, šátek

Popis hry: Děti rozdělíme do dvojic a jednomu z dvojice zavážeme oči. Jedno dítě je navigátor, druhé je letadlo ztracené v mlze. V herně přichystáme překážkovou dráhu (ideálně ji vytvoříme napříč třídou než po celé místnosti, ulehčí to navigaci) za pomoci čehokoliv, co máme k dispozici (předepsané pomůcky nejsou podmínkou). Letadlo se připraví na start dráhy a jeho navigátor jej sleduje od startovní čáry. Jeho úkolem je ho navigovat rovně, překroč, doprava, doleva apod., aby jeho letadlo nezabloudilo v mlze a mohlo tak přistát v cíli „na letišti“. Předě hrou je dobré si s dětmi popovídat o práci navigátora, říct, že je to zodpovědné povolání a že i když nechce občas s nikým mluvit, tak musí ztracené letadlo navigovat do cíle, protože jinak by se mohlo stát neštěstí.

Vlastní reflexe:

Tato hra byla velmi zdařilá. Cíle se podařilo naplnit a projevíly se zde i méně komunikativní děti. Ke komunikaci je motivovalo povídání o navigátorech letadel a letadlech. Holčičky toto téma tolik nezajímalo, ale do hry se zapojily. Děti byly rozděleny do dvojic, jeden byl navigátor, druhý letadlo, pak si role vyměnily. Pro děti bylo zpočátku velmi náročné vžít se do situace toho druhého, který nevidí, ale navigovat se snažily. Děti se snažily formulovat pokyny jako trochu doprava, rovně, překroč apod., po první dvojici jsem pozměnila pravidla a ostatní děti mohly „navigátorovi“ pomoci s navigací, to dětem značně ulehčilo proces přemýšlení, kudy kamaráda poslat. Při hře se neprojevíly všechny děti stejně, málo komunikativní děti se do hry zapojily, říkaly pokyny, ale měly problém s hlasitostí, bohužel s tím se nám nepodařilo pohnout. Za pozitivní považují ale jejich

snahu, protože chápu, že pro ně je složitější komunikace jako taková, natož komunikace nahlas. Po hře jsme si s dětmi povídali o tom, jaké pocity měly děti, když kamaráda navigovaly a děti, které měly zavázány oči. Dostalo se mi odpovědí, že měli o kamaráda strach, aby se mu něco nestalo, navigování, že bylo náročné a že lidé, co nevidí, jsou chudáci, protože je to strašně těžké a ony jsou rády, že mají oči zdravé a vidí.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Výborně! K tomu nemám moc co dodat. Tyhle hry opravdu fungují. Děti během nich jednak komunikují a jednak si vyzkouší na vlastní kůži, co je to zodpovědnost a naučí se tak důvěřovat druhému. Velmi dobrý tah. Děti se prostřednictvím této hry mohou více sblížit a skamarádit se.

4.10 Vymýšlíme vlastní pohádku

<u>Věk dětí:</u>	6+
<u>Počet dětí:</u>	libovolný, ideální menší skupinky po 3 dětech
<u>Cíl:</u>	Rozvíjet svůj souvislý řečový projev. Uvědomit si důležitost spolupráce. Vyzkoušet si schopnost vymyslet a reprodukovat příběh.
<u>Časová náročnost:</u>	15- 20 minut
<u>Požadavky na prostor:</u>	tělocvična, herna
<u>Pomůcky:</u>	obrázky pohádkových postav
<u>Popis hry:</u>	Nejdříve si zvolíme téma (pohádky nebo večerníčky). Pak na základě toho, kolik je ve třídě dětí, vybereme příslušný počet (nejlépe nesourodých) postav. Připravíme si lístečky a na ně napíšeme jména vybraných postav nebo připravíme obrázky pohádkových postav (např.: Zlatovláska, Paleček, trpaslík, čaroděj, kocour...). Děti pak rozdělíme do stejně početných skupin a každé dítě si vylosuje (třeba z klobouku) jednu postavu, výsledkem je, že se ve skupince sejde třeba Zlatovláska, Karkulka, Kocour v botách a ježibaba. Jednotlivé skupinky mají za úkol vymyslet humorný příběh nebo krátkou pohádku, která by nějakým způsobem spojila jejich postavy dohromady, příběh pak mohou předvést nebo ho převyprávět ostatním.

Vlastní reflexe:

Tato hra byla ze všech her nejnáročnější. Děti během ní musely na základě obrázků sestavit vlastní příběh, náročné to bylo proto, že ten příběh musely sestavit jako skupinka. Každé dítě ve skupince dokázalo vyjádřit svůj nápad, problém měly potom ve shodě, líbily se jim třeba 2 nápady zároveň a nemohly se shodnout na tom, který vyberou. Většinou se ale nakonec shodly a byly schopné svoji pohádku převyprávět ostatním. Při této hře jsem zaznamenala velký pokrok u několika méně komunikativních dětí, vyjádřily svůj názor a část příběhu převyprávěly kamarádům (sice tišeji a poněkud nesměle, ale převyprávěly). Příběhy dětí byly velmi vtipné a plné fantazie, např. ve skupince Karkulka, Kocour v botách, Zlatovláska a ježibaba vznikla pohádka o tom, že Karkulka se vydala na návštěvu za princeznu Zlatovláskou, kterou začarovala zlá ježibaba, a Kocour v botách Zlatovlásku zachránil.

Hodnocení hry učitelkou MŠ:

Hra je to dobrá, líbí se mi a určitě pomůže rozvinout fantazii i souvislý řečový projev dětí. Osobně bych ale tuto hru zařadila až do 1. nebo 2. Třídy, ale i předškoláci (6 – 7 let) by ji mohli zvládnout. Ovšem než budou děti schopné samostatně vymyslet příběh, měly by tomu předcházet jednodušší aktivity podobného typu (vymyšlení vět, rozvoj fantazie atd. Takže možná bych hru maličko zjednodušila. V menších skupinkách to ale fungovat může.

5 EVALUACE SOUBORU HER

5.1 Celkové hodnocení učitelky MŠ

Zvolení her hodnotím vcelku pozitivně, které hry bych trochu zjednodušila. Sestavený soubor her je využitelný v podmínkách mateřské školy. Hry splňovaly cíle, které si studentka stanovila.

Realizaci her studentkou hodnotím pozitivně. Během realizace použila studentka mnoho různých pomůcek, většinou si je sama vyrobila. Připravené hry byly pro děti přiměřené. U složitějších her jako u „popletených pohádek“ bylo pro některé děti trochu náročné shodnout se na jednom příběhu, když se každý snažil prosadit svůj nápad, studentka ale velmi pohotově zareagovala a dětem vysvětlila, aby se nehádaly a spojily nápady v jeden příběh. Jinak žádný problém nenastal.

Během práce s dětmi dokázala studentka udržet kontakt, pohotově reagovat na jejich dotazy, vhodně je pro práci motivovat a dokázala je zaujmout. Jevila se jako samostatná a zodpovědná pro práci s dětmi.

Velmi oceňuji první tři hry, během nichž se zapojila a rozmluvila i naše velmi stydlivá a málomluvná holčička a ve vyjadřování pokračovala i v dalších hrách. Výhodou bylo i sestavení her od jednoduchých po složité. Jako učitelka s dlouholetou praxí doporučuji pro další praxi se v komunikačních hrách zaměřit na to, aby děti co nejvíc mluvily, tzn. nejlépe každý s každým. Ideální na to jsou aktivity ve dvojicích, kdy se dvojice prostřídávají. Navíc děti takto promluví i s „nekamarády“ a nemusí mít strach mluvit před celou třídou, protože mluví vždy jen s 1 kamarádem. V celku jinak hodnotím soubor her jako přínosný a doporučuji jej pro další praxi.

5.2 Závěrečné hodnocení s dětmi

Poslední den jsem se s dětmi posadila do kruhu tak, abychom na sebe všichni viděli a zopakovala jsem jim, jaké hry jsme během daného týdne hráli, aby si je mohly vybavit. Poté jsem se dětí zeptala, co se jim líbilo nejvíce, co se jim naopak nelíbilo. Jestli nějaká hra byla pro ně nová a jestli by si některou hru rády zopakovaly. Měla jsem nachystaný míček, ten jsme si posílali a děti věděly, že mluví jen ten, kdo má míček. Toto pravidlo jsem zavedla z důvodu, aby se děti nepřekřikovaly a já si mohla vyslechnout názor všech.

Z odpovědí dětí jsem se dozvěděla, že nejvíce je bavily hry s pohybem, u kterých se i zasmály. Naopak méně je bavily hry, u kterých musely více přemýšlet. To bylo zřejmě tím, že třída, ve které jsem svůj soubor her realizovala, byla velmi živá a jakmile hra začala ztrácet dynamiku, přestávala je bavit. Dále jsem se z odpovědí dozvěděla, že některé hry by rády hrály i s paní učitelkou po skončení mého působení v jejich třídě. Zároveň podle odpovědí dětí mohu usoudit, že některé hry z mého souboru neznaly a seznámila jsem je tak s něčím novým. Dále se děti vyjadřovaly pozitivně k motivační pohádce o Princezně, která nemluvila, kterou jsem vymýšlela sama.

Z odpovědí, které jsem získala, mohu usoudit, že soubor her měl u dětí úspěch. Byl pro ně zábavný, v oblasti komunikace se někteří zlepšili. Výrazný pokrok jsem zaznamenala u jedné stydlivé a málomluvné holčičky, která se během her vyjadřovala, dle paní učitelky, víc než obvykle. Z hlediska učitelky byl tento soubor her koncipovaný vhodně a hodnotila jej jako přínosný jak pro děti, tak pro sebe. Proto celkově hodnotím soubor her jako přínosný i pro další praxe.

5.3 Doporučení pro praxi MŠ

Na základě ověření souboru her v mateřské škole mohou tento soubor her pro praxi doporučit. Učitelka mateřské školy by však měla zvážit, zda chce u dětí rozvíjet komunikační dovednosti intenzivní formou či volnější formou. Záleží to na tom, jak na tom jsou děti v oblasti komunikace. U některých her doporučuji upravit pravidla a přizpůsobit je možnostem dětí, protože každé dítě je individuální a některé hry by pro ně mohly být náročné.

Díky pozorování dětí před realizací souboru her a pozorování při realizaci a po ní, mohu usoudit, že soubor her měl úspěch a je tudíž použitelný pro praxi mateřské školy. Zábavnou formou u dětí pomáhá rozvíjet komunikační dovednosti a pokroky v oblasti komunikace byly u některých dětí zjevné. Výrazný pokrok jsem zaznamenala u jedné stydlivé a málomluvné holčičky, která se během her vyjadřovala, dle paní učitelky, víc než obvykle. A i další méně komunikativní děti se v těchto hrách projevovaly, 2 děti se zlepšily v souvislém řečovém projevu a u dalších 5 dětí jsem zaznamenala pokrok v oblasti pokládání otázek a slovní reakce na otázku. Z hlediska učitelky byl tento soubor her koncipovaný vhodně a hodnotila jej jako přínosný jak pro děti, tak pro sebe jako učitelku mateřské školy. Proto celkově hodnotím soubor her jako přínosný i pro další praxe.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zaměřila na rozvoj komunikačních dovedností dětí v předškolním věku.

Cílem celé mé práce bylo na základě prostudování odborné literatury sestavit soubor her podporujících odbourání ostychu v komunikaci dětí předškolního věku, rozvoj slovní zásoby a rozvoj souvislého řečového projevu u dětí předškolního věku.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala pojmy komunikace, komunikační kompetence, jazyk, řeč a komunikační bariéra, dále pak vývoji dítěte předškolního věku po stránce řečové, psychomotorické a kognitivní, protože to, na jakém stupni vývoje dítě je, ovlivňuje jeho projevy ve výchovně vzdělávacím procesu. A v neposlední řadě hře, jejímu vývoji, teorii hry a jejímu významu pro předškolní vzdělávání.

Cílem praktické části bylo vypracovat a ověřit soubor her na rozvoj komunikačních dovedností, které budou podporovat odbourání ostychu v komunikaci, rozvoj slovní zásoby a rozvoj souvislého řečového projevu dítěte předškolního věku. Důvodem vytvoření tohoto souboru her byl fakt, že děti předškolního věku mají často problémy v komunikaci, ať už z důvodu narušené komunikační schopnosti, studu, strachu nebo jen proto, že v dnešní době se mezilidská komunikace omezuje na minimum moderní technikou. Soubor her byl realizován v mateřské škole v Jihomoravském kraji během jednoho týdne a na základě jeho hodnocení dětmi a především učitelkou mateřské školy s dlouholetou praxí mohu tento soubor her označit za přínosný a v praxi mateřské školy využitelný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLEN, K. Eileen a Lyn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-055-0.
- [2] BIJOU, Sidney W. *Child development: the basic stage of early childhood*. Englewood Cliffs (New Jersey): Prentice-Hall, 1976.
- [3] BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.
- [4] DVOŘÁK, Josef. *Logopedický slovník*. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2001. ISBN 80-902536-2-8.
- [5] GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci: přístupy - dovednosti - poruchy*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-731-5104-9.
- [6] KIKUŠOVÁ, Soňa a Mária KRÁLIKOVÁ. *Diet'a a hra*. Bratislava: Sofa, 2004. ISBN 80-8903-342-3.
- [7] KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.
- [8] KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.
- [9] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN: 80-247-1284-9.
- [10] LECHTA, Viktor a kol. *Logopedické repetitorium*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-08-00447-9.
- [11] MIŠURCOVÁ, Věra, Viktor FIXL a Jiří FIŠER. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980.
- [12] NOVÁK, Alexej. *Vývoj dětské řeči*. Praha: Unitisk spol. s.r.o., 1999.
- [13] PIAGET, Jean a Bärbel INHELDEROVÁ. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8.
- [14] PODHÁJECKÁ, Mária a kol. *Edukačnými hrami poznáváme svet*. Prešov: Prešovská univerzita, 2006. ISBN 80-8068-514-2.

- [15] PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3603-7.
- [16] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [17] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- [18] ŠTĚPANÍK, Jaroslav. *Umění jednat s lidmi 2: komunikace*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0844-2.
- [19] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0956-8.
- [20] VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3673-871.
- [21] VYŠTEJN, Jan. *Vady výslovnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-24504-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ Mateřská škola.

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Plán realizace..... 28

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Pohádka O princezně, která nemluvila

Příloha P II: Fotodokumentace pomůcek

PŘÍLOHA P I: POHÁDKA O PRINCEZNĚ, KTERÁ NEMLUVILA

Kocourek Mourek vyrazil na svoji cestu za dobrodružstvím. Na žádné dobrodružství nenarazil, až do teď. Mourek se totiž na své cestě dostal až do království, kde žil pan král s paní královnou a malou princeznou Sofií. Říkáte si, co je na tom dobrodružného? Hned vám to povím, v tomhle našem království je všechno, jak má být. Až na jednu věc - princezna Sofie totiž nemluví. Pan král i paní královna do svého zámku volali různé doktory, léčitely i odborníky všeho druhu, nikdo ale nevěděl, proč princezna nemluví a že zkusili všechno možné. A aby to bylo ještě zapeklitější, princezna mluvila jen s tatínkem králem a maminkou královnou, s ostatními, kdo ví proč, nepromluvila ani slovo.

Pan král si nad tím lámal hlavu a nevěděl, co s tím. „Vaše veličenstvo,“ povídá královna, „to takhle dál nejde. Sofince už bude šest a měla by začít chodit do školy pro princezny. Musíme s tím něco udělat.“ „Ale drahá, vždyť vidíš, že se snažím. Tolik doktorů, léčitelů a odborníků všeho druhu sem přijelo a nikdo na to nepřišel,“ zavrtěl hlavou král a jeho obličej vypadal tuze ustaraně.

No, ale to ještě netušil, že se v jejich království objevil Mourek, kocourek, který si dokáže poradit s každou záhadou a miluje dobrodružství.

Jakmile se o tom Mourek doslechl ve městě, pospíchal na zámek a rovnou se nechal ohlásit u pana krále. „Tak mě tu máte, Vaše veličenstvo,“ zahlásil hned ve dveřích Mourek. „Jmenuju se Mourek a mám rád dobrodružství a záhady a slyšel jsem, že vy tu jednu záhadu máte.“ pokračoval směle dál. „To máš pravdu, Mourku. Ale myslíš, že na to dokážeš přijít? Princezna s cizími nemluví a žádný z doktorů na to zatím nepřišel a my už si nevíme rady,“ odpověděl král. „Nebojte se, veličenstvo, já něco vymyslím. Kde je princezna?“ řekl odhodlaně Mourek. „Ve svém pokoji, jsou to růžové dveře napravo odtud,“ odpověděl král.

Mourek neváhal a už byl tatam. Dveře od princeznina pokoje byly pootevřené a Mourek vklouzl dovnitř. Princezna si zrovna hrála s panenkami a plyšáky na čajový dýchánek. „Dal byste si kapku čaje, pane králíčku?“ ptala se princezna svého plyšového králíčka. „Nevím, jestli by si dal pan králíček, ale já určitě,“ ozvalo se ode dveří. Princezna se otočila a u dveří uviděla kocourka. Mourek čekal, že princezna promluví, ale jako by oněměla.

„Ahoj, já jsem Mourek a ty musíš být princezna Sofie,“ začal Mourek. „Slyšel jsem, že s cizíma moc nemluvíš. Neboj se, já nejsem cizí a ani zlý. A vlastně tě úplně chápu. Kdo by taky mluvil s cizíma lidma, že jo?“ pokračoval Mourek. Princezna jen kývla, ale neřekla nic. Mourek popošel ode dveří až k samotné princezně a lehl si jí k nohám, začal se lísat, mňoukat, prostě žadonil o pohlázení. Princeznu Sofii to docela překvapilo, ale když Mourek tak žadonil, pohládila ho po hlavičce. „Mňau, to je příjemné,“ mňoukl Mourek a začal spokojeně vrnět. „Princezno, můžu ti říkat Sofinko?“ zeptal se Mourek. Princezna opět jen kývla. „Sofinko, proč s nikým nemluvíš? Ty se stydíš?“ pokračoval v otázkách Mourek. Princezna jen pokrčila rameny. „Ty budeš teda pěkný oříšek,“ podotkl Mourek.

Následující dny to vypadalo stejně, princezna Sofinka si hrála, brebentila, ale jakmile se ve dveřích zjevil Mourek, nastalo ticho. Náš statečný kocourek Mourek se ale nevzdával, trpělivě chodil za ní, mluvil na ni, vyprávěl jí o svém dvorku a dalších koťatech z okolí, ležel jí u nohou a nechal se hladit. Bylo to už pár dní, co byl na zámku a princezna ne a ne promluvit.

Další den začal stejně jako obvykle, Mourek přišel za princeznou do pokoje, ona se jen usmála, nepozdravila. Mourek se přitulil k jejím nohám, princezna ho pohládila a zničehonic pošeptala: „Víš, Mourku, měl’s pravdu. Já s ostatními nemluvím, protože se stydím. A občas se i bojím, že řeknu něco špatně a pak se na mě budou zlobit, rozumíš mi?“ Mourek vykulil oči překvapením a říká: „Rozumím ti, Sofinko, ale nemusíš se stydět ani bát. Já jsem byl taky nejdřív cizí, nemluvila’s se mnou a podívej, teď už se mnou mluvíš. A co se týká toho, že bys řekla něco špatně. No a co? Vždyť každý se občas poplete, řekne něco špatně, ale kvůli tomu se přece svět nezboří. Víš, kolik já jsem už řekl hloupostí? Ani spočítat to nejde.“ „Víš, ale, Mourku, co když se pak bude zlobit paní učitelka ve škole pro princeznu nebo maminka a tatínek? Nebo co když...“ - nestačila ani doříct větu a Mourek jí do toho skočil: „Žádné co když. Tím se netrap. Paní učitelky jsou moc hodné, já jsem jich už pár potkal a všechny byly moc milé, hodné, pořád se usmívaly a dokonce děti chválily, jak jsou šikovné. A další princezny ve škole taky budou fajn. Já sice žádnou princeznu, teda kromě tebe, neznám, ale když ty jsi fajn, ony budou taky a uvidíš, že se s některou z nich skamarádíš.“ „Opravdu?“ zeptala se Sofinka. „Na mou duši, na psí uši, na kočičí svědomí,“ vyhrkl Mourek.

Pak vzal Mourek princeznu Sofinku za panem králem a paní královnou, v trůnním sále s nimi ale byl někdo další – paní učitelka ze školy pro princezny. Mourek s princeznou přišli až před krále s královnou a král povídá: „Sofinko, tohle je paní Dobromila Přívětivá, tvoje paní učitelka ze školy pro princezny.“ Paní učitelka Dobromila se hezky usmívala a vypadala velmi mile. Sofinka tak viděla, že Mourek nelhal a zakoktala: „D - dobrý den. Já jsem Sofinka.“ Pan král a paní královna zůstali hledět jako tele na nová vrata. Byli překvapení a užaslí, princezna promluvila s někým cizím. Dokonce i strážní u dveří to slyšeli. Král celý šťastný zvolal: „Volejte sláva a 5 dní se radujte. Princezna Sofinka promluvila.“ Sofinka se jen usmála. „Mourku, jak jsi to dokázal? Čím tě odměním, že jsi princeznu vyléčil? Ani nevíš, jakou radost jsi mně, královně a i celému království udělal radost. Řekni si, co chceš a já ti to dám.“ řekl král. „Pane králi, nechci nic, bylo mi tu u Vás dobře, hezky jste se o mě starali. Stačí mi jedna pohlednice, známka, chtěl bych napsat mamince a tatínkovi k nám na dvorek. A pak něco na cestu, kdybych mohl poprosit...“ odpověděl Mourek. „Tvoje přání je předem splněno, Mourku. A na cestu ti dáme tolik smetany, kolik uneseš,“ řekl král. V celém království propukly velké oslavy. A princezna Sofinka už se nikdy nestyděla a ani nebála, povídala si se všemi na zámku i ve škole pro princezny.

A ptáte se, co náš Mourek? Ten se po oslavách rozloučil s princeznou Sofinkou, sbalil do ranečku smetanu od pana krále a pokračoval na své cestě za dobrodružstvím.

PŘÍLOHA P II: FOTODOKUMENTACE POMŮCEK

Obrázek 1 Krabice

Obrázek 2 Maňásek

Obrázek 3 Obrázky pohádkových postav

Obrázek 4 Sluchátko